

TILSYNSRÅDET FOR
KRIMINALOMSORGEN

Årsmelding
2025

Innhold

		Leders beretning	3
1		Innledning	3
	1.1.	Mandat og uavhengighet	4
	1.2.	Oppgaver og sammensetning	4
	1.2.1.	Ledelsen	4
	1.2.2.	Medlemmer	4
	1.2.3.	Sekretariatet	4
	1.3.	Den videre fremstillingen	5
2		Tilsynsrådets aktiviteter	6
	2.1.	Stedlige tilsyn	6
	2.2.	Velferdsbesøk	6
	2.3.	Henvendelser fra innsatte og andre	6
	2.4.	Andre aktiviteter	9
3		Utvalgte temaer fra tilsyn	10
	3.1.	Innledning	10
	3.2.	Tilbakeføring til samfunnet	10
	3.2.1.	Aktivitetstilbud	10
	3.2.2.	Kontaktbetjent og oppfølging	10
	3.2.3.	Medvirkning	11
	3.2.4.	Progresjon i soningen	12
	3.2.5.	Saksbehandling	12
	3.3.	Innlåsning og isolasjon	14
	3.3.1.	Dagsplaner	14
	3.3.2.	To timers meningsfylt kontakt	15
	3.3.3.	Sikkerhetsceller	16
	3.4.	Kontakt med familie og venner	17
	3.4.1.	Telefon	17
	3.4.2.	Fysiske besøk	19
	3.4.3.	Digitale besøk	19
	3.5.	Utsatte grupper	19
	3.5.1.	Barn og unge	19
	3.5.2.	Kvinner	23
	3.5.3.	Innsatte med utenlandsk bakgrunn	24
	3.5.4.	Forvaringsdømte i vanlig fengsel	25
	3.6.	Selvdrap og uventede dødsfall	25
	3.6.1.	Innledning	25
	3.6.2.	Kartlegging av innsatte	26
	3.6.3.	Tiltaksplaner	26
	3.6.4.	Journalføring og formidling av informasjon	27
	3.6.5.	Kapasitet i helsetjenester levert av kommunen	28
4.		Avslutning	29
5.		Aktivitetsoversikt	31

«Vi legger vekt på å møte mennesker med respekt, og på å lytte til innsatte, domfelte, pårørende, ansatte og ledelsen. Den kunnskapen som oppstår i dette møtet, er fundamentet i våre vurderinger og anbefalinger.»

Fasade Åna

Leders beretning

Året 2025 var oppstarten for det nye nasjonale Tilsynsrådet for kriminalomsorgen. Fem regionale tilsynsråd er blitt til ett nasjonalt tilsynsråd.

Målet med endringen var å styrke likebehandling og kvalitet, samle kompetanse og sikre et mer helhetlig og tydelig tilsyn med kriminalomsorgens virksomhet – både i fengsel og ved gjennomføring av straff i samfunnet.

Kriminalomsorgen forvalter et av samfunnets mest inngripende virkemidler. Når mennesker fratras friheten, følger det et særskilt ansvar for å sikre at soningen gjennomføres på en forsvarlig og menneskeverdig måte. Frihetsberøvelsen er straffens innhold – men den enkelte skal ikke miste flere rettigheter enn det loven gir grunnlag for. Tilsynsrådets oppgave er å føre uavhengig og regelmessig tilsyn med hvordan dette ansvaret blir ivarettatt.

Det er med stor respekt for samfunnsoppdraget og de som berøres av straffegjennomføring at vi legger frem Tilsynsrådets årsmelding for 2025. Årsmeldingen oppsummerer våre erfaringer fra tilsynsbesøk i 2025. Den gir et bilde av utviklingstrekk, gjennomgående utfordringer og områder hvor vi ser behov for tiltak.

I 2025 har vi sett at kriminalomsorgen på flere områder er under press, blant annet når det gjelder kapasitet, bemanning og en mer sammensatt gruppe varetektsfengslede og domfelte. Når kapasiteten er presset, merkes det raskt i hverdagen. Det kan handle om mindre tid til oppfølging, færre aktiviteter, utfordringer med helsetilbud eller at tiltak som egentlig skulle være kortvarige, varer lenger enn planlagt.

Tilsynsrådet er opptatt av hvordan grunnleggende rettigheter ivaretas i praksis. Vi skal bidra til å forebygge uverdige forhold og rettighetsbrudd, og skal

peke på områder hvor det er behov for forbedring. Tilsynsrådets arbeid bygger på en enkel, men krevende forutsetning; å være til stede. Gjennom besøk, samtaler, dokumentgjennomgang og oppfølging av enkeltsaker søker vi å få et helhetlig bilde av praksis, både der den er best og der den må forbedres. Vi legger vekt på å møte mennesker med respekt, og på å lytte til innsatte, domfelte, pårørende, ansatte og ledelsen. Den kunnskapen som oppstår i dette møtet, er fundamentet i våre vurderinger og anbefalinger.

Jeg vil rette en særskilt takk til sekretariatet og de lokale medlemmene av Tilsynsrådet for en profesjonell og samvittighetsfull innsats igjennom et hektisk oppstartsår. Takk til kriminalomsorgens ansatte og ledelse for samarbeid, åpenhet og vilje til dialog. Et fungerende tilsyn forutsetter nettopp dette – at vi som Tilsynsråd kan ha en tydelig og uavhengig stemme, samtidig som vi har en konstruktiv relasjon til dem vi fører tilsyn med.

Årsmeldingen for 2025 er ment som et bidrag til læring og forbedring. Vårt mål er at kriminalomsorgen skal være trygg, rettferdig og effektiv. Gjennomføring av straff skal skje på en måte som ivaretar både samfunnsvernet og menneskeverdet. Vi håper rapporten vil være nyttig for både beslutningstakere, fagmiljøer, offentligheten og alle de som berøres av straffegjennomføring, og at den kan styrke grunnlaget for videre utvikling av et område som angår oss alle.

Verna Rege Nilssen
leder

Vardø, mars 2026

1. Innledning

1.1 Mandat og uavhengighet

Tilsynsrådet for kriminalomsorgen skal føre regelmessige tilsyn med at kriminalomsorgens innsatte og de som gjennomfører straff utenfor institusjon behandles i tråd med gjeldende rett.¹ I tillegg skal Tilsynsrådet føre tilsyn med at velferden til innsatte i kriminalomsorgens institusjoner ivaretas.¹

Tilsynsrådet kan føre tilsyn med alle nivåer i kriminalomsorgen, og med varetekt og straffegjennomføring som kriminalomsorgen har helt eller delvis ansvar for utenfor kriminalomsorgens institusjoner.² Tilsynsrådet er uavhengig av kriminalomsorgen og uavhengig i sitt arbeid.³

Ved tilsyn skal Tilsynsrådet ha tilgang til kriminalomsorgens uteområder og bygninger, samtlige institusjoner hvor kriminalomsorgen har ansvar for domfelte og innsattes sikkerhet, all nødvendig informasjon, og alle steder kriminalomsorgen behandler opplysninger.⁴

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at domfelte og innsatte kan kontakte Tilsynsrådet før, under og mellom tilsynsbesøk.

1.2 Oppgaver og sammensetning

1.2.1. Ledelsen

Tilsynsrådets ledelse består av advokat Verna Rege Nilssen (leder), teamleder hos Pasient- og brukerombudet Oddvar Thorbjørnsen Faltin (1. nestleder) og advokat Tonje Lilaas Larsen (2. nestleder). Ledelsen velger hvilke tilsynsobjekter som skal besøkes og når. De har også ansvaret for å lede tilsynene og for innholdet i tilsynsrapportene.

¹ Straffegjennomføringsloven § 9 første ledd.

² Forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen § 3 første ledd.

³ Straffegjennomføringsloven § 9 andre ledd.

⁴ Forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen § 3 andre ledd.

⁵ Straffegjennomføringsloven § 9 b første ledd.

1.2.2. Medlemmer

Ved oppstart bestod Tilsynsrådet av totalt 71 medlemmer oppnevnt av Justis- og beredskapsdepartementet. Det skal være minst ett medlem fra hvert fylke, og medlemmene oppnevnes for en periode på to eller fire år med adgang for gjenoppnevning for inntil fire år.⁵

Ved utgangen av 2025 hadde Tilsynsrådet 61 medlemmer.¹ Det ble organisert en oppstartsamling i april 2025, og siden da har de lokale medlemmene deltatt på tilsyn både ved fengslene og friomsorgskontorene. Medlemmene har også deltatt på velferdsbesøkene som ble gjennomført siste halvår i 2025, og vil fra 2026 reise på velferdsbesøk på egenhånd. Det ble også gjennomført en digital fellessamling ved utgangen av 2025. Dette er viktig for å dele erfaringer, heve kompetansen hos ledelse og medlemmer og skape en enhetlig praksis, på tvers av regioner.

1.2.3. Sekretariatet

Tilsynsrådets sekretariatsfunksjon er lagt til Sivilrettsforvaltningen (SRF). Sekretariatet følger regler om utvidet taushetsplikt i straffegjennomføringsloven § 9 c første ledd.

Sekretariatet har bestått av fire til syv ansatte i perioden fra januar til desember 2025. Fra september 2025 hadde sekretariatet fem faste ansatte. Sekretariatet bistår Tilsynsrådet i utarbeidelse av tilsynsmetodikk og saksbehandling før, under og etter tilsyn. Sekretariatet gir også administrativ støtte, fører arkiv, og har ansvar for økonomistyring og utbetaling av godtgjøring til Tilsynsrådets medlemmer.

1.3 Den videre fremstillingen

Årsmeldingen gir først en sammenfatning av Tilsynsrådets aktiviteter i 2025 i punkt 2. Deretter gjennomgås utvalgte tema fra første års tilsynsrådsvirksomhet i punkt 3 før det gjøres en oppsummering i punkt 4. Oversikt over Tilsynsrådets aktivitet er tatt inn i punkt 5.

Midlertidig ansatte ved opprettelse av sekretariatet. Fra venstre: Samantha Svenkerud McInerney, Mari Gjølberg Gedde og Veronika Wiese

Ansatte i sekretariatet ved årsslutt. Fra venstre: Runa Åsgard Mandt, Adrian Leander Skagen, Marte Slette Glorvigen, Ane Grindstad og Elisabeth Røste

Ledelsen fra venstre: Tonje Lilaas Larsen, Verna Rege Nilssen og Oddvar T Faltin

Tilsynsrådet for kriminalomsorgen skal føre regelmessige tilsyn med at kriminalomsorgens innsatte, og de som gjennomfører straff utenfor institusjon, behandles i tråd med gjeldende rett.

2. Tilsynsrådets aktiviteter

2.1. Stedlige tilsyn

I 2025 har Tilsynsrådet gjennomført 32 varslede tilsyn med fengsler, overgangsboliger og friomsorgskontorer. Tilsynene har vært bredt lagt opp, hvor vi har undersøkt en rekke ulike temaer. I tillegg til planlagte tilsyn, har Tilsynsrådet dratt på tilsyn etter uventede dødsfall. Tilsynsrådet gjennomførte seks slike tilsyn i 2025. Dette omtales nærmere i punkt 3.6. I etterkant av hvert tilsyn, skrives det en tilsynsrapport.

For å sikre en enhetlig arbeidsmetode, deltok hele ledelsen og to fra sekretariatet på tilsynene i perioden fra oppstart januar og til april 2025. I resterende del av 2025 har hvert tilsyn hatt én ansvarlig leder, som har gjennomført tilsyn sammen med en til to fra sekretariatet og to lokale medlemmer.

I forkant av tilsynene har institusjonene blitt bedt om å oversende dokumentasjon og tilrettelegge for tilsynet, blant annet slik at Tilsynsrådet kan gjennomføre fortrolige samtaler med innsatte.

Ved ankomst til institusjonen har Tilsynsrådet presentert seg selv for representanter for institusjonen. Ved tilsyn i fengsler, har det blitt gjennomført et møte med de innsattes kontaktutvalg. Møtene med kontaktutvalgene har bidratt med viktige perspektiver og belyst temaer som er viktig for de innsatte.

Etter møtet med kontaktutvalget, har Tilsynsrådet hatt et møte med institusjonens ledelse. Dokumentasjonen som ble innhentet i forkant av tilsynet, har vært temaet for møtet med ledelsen.

En viktig del av arbeidet med stedlige tilsyn har vært å bli kjent med fasilitetene i kriminalomsorgens institusjoner. Etter møter med kontaktutvalget og ledelsen har det derfor blitt gjennomført en omvisning i institusjonen. Under omvisningen har vi også hatt mulighet for å komme i kontakt og snakke med innsatte. I 2025 hadde Tilsynsrådet et ønske om å tilrettelegge for gjennomføring av enkeltsamtaler med innsatte ved tilsynsbesøkene. På grunn av at

mange innsatte ønsket dette, varte mange av tilsynene ut over ettermiddagen og Tilsynsrådet måtte henvise innsatte til å ta kontakt på telefon i stedet. I 2026 vil Tilsynsrådet jobbe for å få gjennomført flere velferdsbesøk, hvor prioriteringen er å snakke med de innsatte.

2.2 Velferdsbesøk

Velferdsbesøk er en form for oppsøkende virksomhet der Tilsynsrådet besøker fengslene for å snakke med innsatte og innhente informasjon som kan være viktig for Tilsynsrådets videre arbeid. Velferdsbesøk skal sikre regelmessig tilstedeværelse i institusjonene og bidra til å gjøre Tilsynsrådet mer synlig og tilgjengelig for de innsatte. Det skrives ikke rapport etter velferdsbesøkene.

Tilsynsrådet gjennomførte 27 velferdsbesøk i løpet av 2025 hvor det ble tilbudt enkeltsamtaler med innsatte og/eller kontaktutvalg. En representant fra ledelsen, og to lokale medlemmer deltok på alle velferdsbesøkene, med unntak av to tilfeller, hvor lokale medlemmer dro ut på velferdsbesøk på egenhånd.

Tilsynsrådet har besøkt alle fengsler i 2025.

2.3 Henvendelser fra innsatte og andre

I tillegg til tilsyn og velferdsbesøk, har Tilsynsrådet håndtert innkomne henvendelser fra innsatte, ansatte, pårørende og andre.

Tilsynsrådet har en telefonlinje som holder åpen fra klokken 12 til 14, to til tre dager i uken. Innsatte, pårørende, ansatte, advokater og andre kan ringe sekretariatet via telefonlinjen, om alle typer henvendelser.

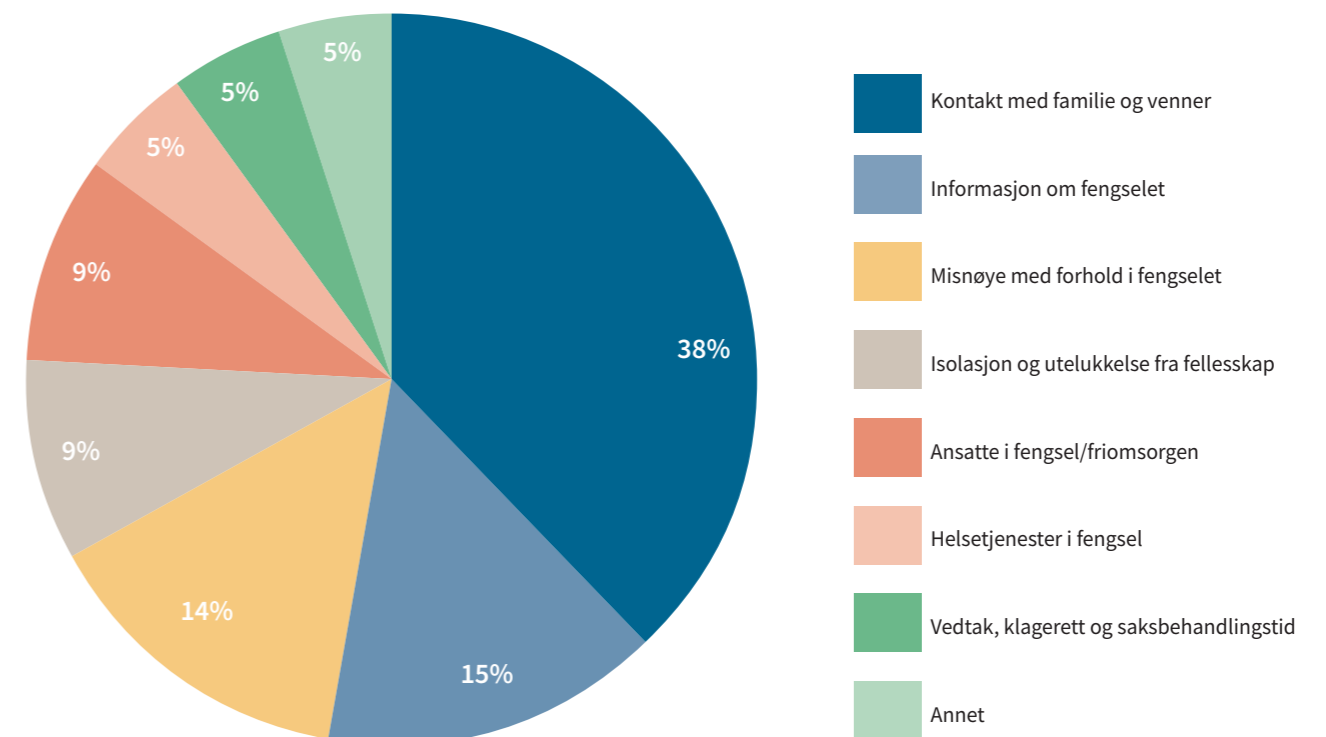
I tillegg til telefonsamtaler, har sekretariatet mottatt henvendelser per brev og e-post. Sekretariatet har ført oversikt over alle samtaler og henvendelser som Tilsynsrådet har mottatt ved tilsyn, velferdsbesøk

og ellers. Ved enkelte henvendelser har sekretariatet iverksatt oppfølging, i form av for eksempel ytterligere informasjonsinnhenting fra fengslet. Tilsynsrådet registrerte totalt 748 enkelthenvendelser i 2025. I overkant av 60 % av henvendelsene kom inn til sekretariatet gjennom telefonsamtaler, og omtrent 80 % av henvendelsene var fra domfelte eller varetektsfengslede. Resten kom fra blant annet advokater, pårørende eller ansatte i Kriminalomsorgen.

Tilsynsrådet har også innhentet informasjon fra kriminalomsorgen på bakgrunn av varsler eller annen informasjon som vi har funnet grunn til å se nærmere på.

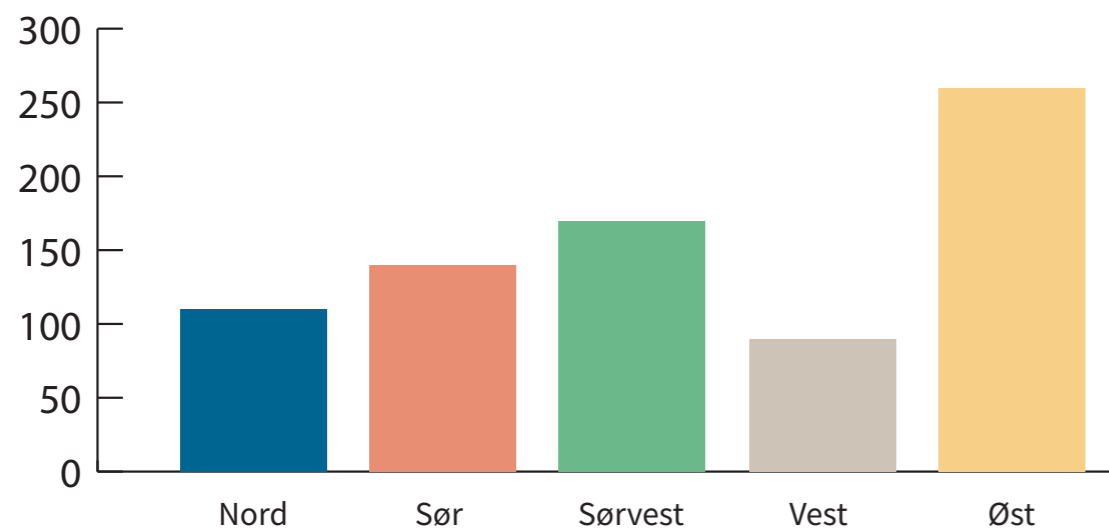
Diagrammet nedenfor og på neste side, viser de syv kategoriene med flest henvendelser til sekretariatet. Diagrammet viser henvendelser fra både innsatte og andre.⁶

Henvendelser fordelt på kategori

⁶ Det bemerkes at noen kategorier ble opprettet på et senere tidspunkt enn ved oppstart i januar 2025.

Antall henvendelser fordelt på region

2.4 Andre aktiviteter

Tilsynsrådet har deltatt på flere ulike arrangementer og møter med både kriminalomsorgen og andre aktører.⁷

I utviklingen av ordningen var det viktig for oss å innhente erfaringer fra andre aktører som jobber opp mot innsatte og deres pårørende, eller som på andre måter jobber for å ivareta innsattes rettigheter. Tilsynsrådet inviterte derfor organisasjoner fra sivil samfunn, som blant annet Norges Røde Kors, Advokatforeningen, For Fangers Pårørende, Jussbuss og JURK til et innspillsmøte i mars 2025. Alle organisasjonene holdt et innlegg hvor de presenterte sitt arbeid og kom med innspill til hvilke områder det er behov for at Tilsynsrådet undersøker.

Tilsynsrådet gjennomførte også møte med Sivilombudet, Norges institusjon for menneskerettigheter, Barneombudet og Likestillings- og diskrimineringsombudet. Innspillene i disse møtene omhandlet blant annet fengselsmodellen, bruk av tolk i kriminalomsorgen, bruk av sikkerhetsseng mot kvinner, soningsforhold for mindreårige, soningsudyktighet og praksisforskjeller mellom ulike enheter i norsk kriminalomsorg. Det ble også gjennomført møter med Kriminalomsorgsdirektoratet og Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS).

I tillegg har både ledelsen og sekretariatet deltatt på flere ulike foredrag, konferanser og lanseringer, kurs og samlinger.

⁷ Oversikt over alle gjennomførte aktiviteter finnes i punkt 6.

Hamar fengsel

3. Utvalgte temaer fra tilsyn

3.1 Innledning

Tilsynsrådet har gjennomført generelle tilsyn hvor mange ulike temaer har blitt undersøkt. Vi har etterstrebet å undersøke de samme forholdene i alle fengslene vi har besøkt, for å få et grunnlag for sammenligning. Nedenfor presenteres ulike temaer som Tilsynsrådet har undersøkt i 2025.

3.2 Tilbakeføring til samfunnet

3.2.1. Aktivitetstilbud

Formålet med straffegjennomføringen er tilbakeføring til samfunnet gjennom tilbud om program, kurs, arbeid eller utdanning i fengselet.⁸ Disse aktivitetene skal som utgangspunkt utøves i fellesskap med andre innsatte.⁹

Tilsynsrådet har undersøkt fengslenes sysselsettings- og aktivitetstilbud.¹⁰ Tilsynsrådet har erfart at et stabilt og meningsfylt aktivitetstilbud har stor betydning for de innsattes trivsel og motivasjon i soningen. Noen fengsler har gode aktivitetstilbud, mens andre i hovedsak har et lavterskeltilbud som i liten grad bidrar til økt kompetanse ved løslatelse.

I mange fengsler får de innsatte et begrenset aktivitets- og sysselsettingstilbud, blant annet på grunn av utfordringer med bemanning og fengselets budsjett. Når sysselsetting og aktivitet avlyses som følge av for lav bemanning, er det vanlig at de innsatte blir låst inne på cella i stedet. Noen fengsler hadde på tilsynstidspunktet ikke nok kvalifiserte ansatte til å drifte verkstedet, slik at dette tilbudet var stengt til fengselet fikk ansatt nytt personell. I enkelte fengsler var det verkstedsbetjenter på jobb som ikke hadde

noe å gjøre fordi de innsatte som skulle på verkstedet var innlåst på grunn av cellefengsel. Tilsynsrådet stiller spørsmål ved om ikke verkstedsbetjentene kunne vært benyttet for å låse ut de innsatte, om ikke til sysselsetting så i hvert fall til fellesskap på avdelingen.

Noen fengsler er bygget med færre sysselsettingsplasser enn antall innsatte, slik at det ikke vil være mulig å tilby arbeidsplass til alle selv med god bemanning og økonomi. Tilsynsrådet erfarer også at fengslenes aktivitetstilbud er sårbart for endringer på kort varsel.

Fengslene oppgir gjennomgående at samarbeidet med skolene er positivt, og at skolene strekker seg langt for å finne et nyttig tilbud for de innsatte. Noen fengsler har også gode ordninger for å sikre at de innsatte får et kompetansebevis selv om de ikke fullfører et helt utdanningsløp.

Tilsynsrådet understreker viktigheten av at alle innsatte har tilgang til meningsfylte sysselsettings- og undervisningstilbud som tilrettelegger for rehabilitering og ruste de innsatte for tilbakeføring til samfunnet etter endt soning.

3.2.2. Kontaktbetjent og oppfølging

Kontaktbetjentene har det primære ansvaret for å følge opp den enkelte innsatte, og skal arbeide aktivt sammen med den innsatte i motivasjons- og endringsprosesser. Arbeidet kontaktbetjentene gjør med den enkelte innsatte skal dokumenteres slik at informasjonen følger den innsatte gjennom soningen.¹¹

⁸ Straffegjennomføringsloven § 3 tredje ledd.

⁹ Straffegjennomføringsloven § 17 første ledd første punktum.

¹⁰ Det varierer om fengslene registrerer antall sysselsatte ut ifra oppgitt dagsplan eller faktisk gjennomført sysselsetting, og hvor mange timer sysselsetting som kreves før det registreres i statistikken. Tilsynsrådet har ofte anbefalt at fengslene forbedrer rutineene for registrering av sysselsetting og aktivitet.

¹¹ Rundskriv fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Retningslinjer for kontaktbetjentarbeidet, 6. juni 2002. KSF-2002-2.

Luftegård, Ålesund

Mange innsatte opplever at det tar lang tid før de kommer i kontakt med kontaktbetjenten sin. Flere innsatte har fortalt at de ikke kan navnet til, eller vet hvem, kontaktbetjenten er. I mange fengsler tildeles kontaktbetjent på bakgrunn av hvilken celle den innsatte får, slik at den innsatte får ny kontaktbetjent ved bytte av celle eller avdeling. I enkelte fengsler følger kontaktbetjenten den innsatte så lenge den innsatte soner ved samme sikkerhetsnivå. Tilsynsrådet anser dette som et godt tiltak som bidrar til tettere og mer kontinuerlig oppfølging.

En viktig oppgave for kriminalomsorgen er å kartlegge hva den enkelte innsatte kan trenge hjelp med, underveis i soningen eller etter løslatelse. Til dette benytter de blant annet et kartleggingsverktøy kalt «Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen» (BRIK). God bruk av BRIK er viktig for å øke sannsynligheten for en vellykket løslatelse, uten tilbakefall til ny kriminalitet.

¹² Når et flertall av de innsatte ønsker dette, jf. Ot.prp. nr. 5 (2000–2001) s. 158.

¹³ I noen fengsler gjennomføres det heller allmøter eller møter med en enkelt tillitsvalgt.

Tilsynsrådet erfarer at få fengsler har nådd målkravene sine for antall kartlegginger i løpet av et år. Flere fengsler har oppgitt at årsaken til lav måloppnåelse er at de mener at BRIK ikke er et nyttig kartleggingsverktøy, og at fengslene heller jobber med tilbakeføringsarbeidet på andre måter, uten at dette dokumenteres. Tilsynsrådet mener at tilbakeføringsarbeid bør skje på en strukturert måte. Manglende kartlegging, i kombinasjon med lite aktivitet og hyppige skifter av kontaktbetjent, gjør at Tilsynsrådet er bekymret for om de innsatte i tilstrekkelig grad får god og riktig oppfølging før løslatelse.

3.2.3. Medvirkning

De innsattes medvirkning, og mulighet til å bli hørt i saker som angår dem, kan være konfliktforebyggende og skape tillit.

Alle fengsler skal ha et samarbeidsorgan med representanter for innsatte og ansatte.¹² Kontaktutvalg er den vanligste formen for samarbeidsorgan.¹³

Tilsynsrådet mener at innsattrepresentantene bør velges av de innsatte selv, og at kontaktutvalget bør ha mange nok medlemmer til å sikre god representasjon.

Tilsynsrådet erfarer at ikke alle fengsler har et samarbeidsorgan, og at det er stor variasjon i hvordan samarbeidsorganet fungerer. Flere innsattrepresentanter forteller om manglende tilbakemeldinger fra fengselsledelsen på de sakene som blir tatt opp, og i de fleste fengslene Tilsynsrådet har besøkt går det lang tid mellom hver gang kontaktutvalget møter fengselsledelsen.

Tilsynsrådet mener at innsattrepresentantene bør velges av de innsatte selv, og at kontaktutvalget bør ha mange nok medlemmer til å sikre god representasjon. Kontaktutvalget bør møte fengselsledelsen jevnlig, og fengselet bør gi tilbakemelding på sakene som tas opp.

3.2.4. Progresjon i soningen

Straffegjennomføringsloven bygger på at straffedømte skal tilbakeføres til samfunnet gjennom gradvis overgang til mindre inngripende soningsformer.

¹⁴ Utgangspunktet er at innsatte skal være i enerom om natten, jf. straffegjennomføringsloven § 17 første ledd tredje punktum.

¹⁵ Straffegjennomføringsloven § 16 a første ledd.

¹⁶ Innsatte som soner for seksuallovbrudd, drap og alvorlig vold er utelukket fra soning med elektronisk kontroll, jf. forskrift om straff gjennomføring § 7-2 fjerde ledd. Tilsynsrådet er kjent med at justisdepartementet utarbeider et forslag til nye regler om hvem som kan innvilges soning med elektronisk kontroll, jf. Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev om forslag til endring av straffegjennomføringsloven og forskrift om straffegjennomføring mv. (bruk av elektronisk kontroll og digitale kontrolltiltak i kriminalomsorgen) 8. mai 2024.

Likevel er det vanlig at innsatte løslates direkte fra høysikkerhetsfengsel.

De fleste høysikkerhetsfengslene som Tilsynsrådet har besøkt, hadde innsatte som oppfylte vilkårene for overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Noen må vente på overføring fordi det ikke er ledig plass i fengslene med lavere sikkerhetsnivå. Andre ønsker ikke å bytte fengsel fordi det aktuelle lavsikkerhetsfengselet ligger langt unna nærmiljøet de skal tilbakeføres til eller fordi lavsikkerhetsfengselet har dobbeltceller.¹⁴

Rammene i et høysikkerhetsfengsel gir innsatte begrensede muligheter til å forberede seg til løslatelse. Eksempler på dette er liten eller ingen tilgang til internett for å skaffe seg studieplass, jobb eller bosted etter endt soning, og en fengselshverdag hvor de innsatte i liten grad får styre dagen sin.

Tilsynsrådet erfarer at det er for liten kapasitet for soning med lavere sikkerhetsnivå, og anbefaler at kriminalomsorgen øker kapasiteten, og at bygningsmassene forbedres slik at lavsikkerhetsfengslene kan tilby enerom.

Innsatte i fengsel med både høyere og lavere sikkerhetsnivå kan søke om å få gjennomføre de seks siste månedene av soningen med elektronisk kontroll (fotlenke).¹⁵ Tilsynsrådet bemerker at flere friomsorgskontor har rapportert om ledig kapasitet. Det er avgjørende for de innsattes progresjon at fengslene har et godt samarbeid med friomsorgen for å finne aktuelle kandidater til soning med elektronisk kontroll.¹⁶

3.2.5. Saksbehandling

Innsatte kan søke til kriminalomsorgen om permisjoner, overføring til andre fengsler, fremstilling og andre tiltak. Tilsynsrådet erfarer at saksbehandlings-

tiden ofte er lang, både på lokalt nivå og i regionen.¹⁷ Ofte gis det ikke midlertidig svar, eller det vises kun til at saksbehandlingen blir lengre enn forventet, uten å informere om når den innsatte kan forvente svar.¹⁸ Den lange saksbehandlingstiden skyldes kapasitetsutfordringer, og i enkelte tilfeller at det tar tid før søknaden blir videresendt til rett instans. Den lange saksbehandlingstiden skaper frustrasjon, og er særlig et problem ved søknader om tidssensitive permisjoner, som for eksempel ferier, bursdager, besøk til alvorlig syke pårørende eller deltakelse i begravelser og bisettelser.

Tilsynsrådet erfarer at det også kan ta lang tid før fengslene besvarer henvendelser fra Tilsynsrådets sekretariat. Selv om henvendelsene skal besvares «uten ugrunnet opphold»¹⁹ kan det ta over en måned å få svar, og sekretariatet har flere ganger vært nødt til å sende nye henvendelser for å få svar fra fengslene.

Tilsynsrådet har undersøkt fengslenes begrunnelser i enkelte vedtak om blant annet permisjon og utelukkelse fra fellesskap. I mange vedtak er begrunnelsene skjematisk utformet. I mange vedtak om utelukkelse viser fengslene til at de har vurdert om det finnes mindre inngripende tiltak og om utelukkelsen er forholdsmessig, uten å vise til hvilke alternative tiltak som er vurdert. Ofte mangler det en vurdering av om delvis utelukkelse hadde vært et egnet tiltak.²⁰ En annen svakhet er at vedtakene om utelukkelse og bruk av sikkerhetscelle ofte ikke tar hensyn til den innsattes helsetilstand og spesifikke behov i forholdsmessighetsvurderingen. Dette er særlig bekymringsfullt når sikkerhetscelle brukes som et tiltak for å forebygge selvdrapfare.²¹

Tilsynsrådet mener at dårlig begrunnede vedtak gir de innsatte svake forutsetninger for å klage på utelukkelsen eller bruken av sikkerhetscelle. Mange

Tilsynsrådet erfarer at det er for liten kapasitet for soning med lavere sikkerhetsnivå, og anbefaler at kriminalomsorgen øker kapasiteten, i tillegg til at bygningsmassene forbedres slik at lavsikkerhetsfengslene kan tilby enerom.

av vedtakene informerte heller ikke om retten til fritt rettsråd.²² Dette utfordrer de innsattes rettsikkerhet. Fengslene har opplyst at slike vedtak sjeldent påklages, og Tilsynsrådet mener at fengslene bør arbeide for at innsatte gis en reell mulighet til å påklage vedtaket. Tilsynsrådet merker seg at vedtakene om utelukkelse som treffes av kriminalomsorgens regionskontor, og særlig av region øst, ofte har bedre begrunnelser enn vedtakene som treffes av fengslene.

Tilsynsrådet har også undersøkt fengslenes vurderinger av barnets beste i flere vedtak, både der den innsatte selv er barn, eller der voksne innsatte søker om besøk av barn eller permisjon for å tilbringe tid med barn. Begrunnelsene har i mange tilfeller fremstått mer som formalia enn reelle vurderinger. Flere vedtak inneholdt en setning om at hensynet til barnets beste er vurdert, uten noen nærmere angivelse av hva som er barnets beste og hvordan dette hensynet har vært vektet mot andre hensyn. Et vedtak om utelukkelse av en mindreårig innsatt vurderte hensynet til andre barn på avdelingen, men ikke hva som var til det beste for det barnet som ble utelukket. Flere vedtak viste ikke til at barnet som avgjørelsen gjaldt hadde hatt anledning til å uttale seg eller å bli hørt i saken. Tilsynsrådet mener at barn bør ha anledning til å uttale seg i saker om angår dem, og at disse

¹⁷ Søknader skal behandles «uten ugrunnet opphold», jf. forvaltningsloven § 11 a første ledd, jf. straffegjennomføringsloven § 7.

¹⁸ Gjelder søknaden avgjørelser om enkeltvedtak, som søknader om permisjon eller prøveløslatelse, skal kriminalomsorgen sende et midlertidig svar om søknaden «ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt», jf. forvaltningsloven § 11 a tredje ledd, jf. straffegjennomføringsloven § 7.

¹⁹ Forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen § 4 andre ledd.

²⁰ Straffegjennomføringsloven § 37 tredje ledd.

²¹ Praksisen er kritisert av Sivilombudet, se Sivilombudets rapport «Selvmord og selvmordsforsøk i fengsel» 8. august 2023 s. 17.

²² Rettshjelpsloven § 11 første ledd nr. 9 og 10.

Innsatte som er utelukket fra fellesskap eller fullstendig isolert har rett til minimum to timers meningsfylt kontakt med andre hver dag.

uttalelsene må tillegges vekt etter barnets alder og utvikling.²³

3.3 Innlåsning og isolasjon

3.3.1. Dagsplaner

Straffegjennomføringsloven har ingen minstekrav til antall timer med ulåst celle, men den internasjonale anbefalingen er at innsatte som ikke er utelukket skal tilbys *minst* åtte timer ulåst celle og adgang til meningsfylt aktivitet.²⁴

Fengslene regulerer de innsattes aktiviteter gjennom dagsplaner for hver avdeling. De ulike avdelingene har ofte ulike «profiler», og dermed ulikt tilbud om fellesskap og aktivitet. Tilsynsrådet har erfart at de såkalte fellesskapsavdelingene i all hovedsak har dagsplaner som legger opp til at alle innsatte skal være utlåst fra cella i minst åtte timer på hverdager. I mange fengsler la dagsplanen opp til mindre utlåsning i helgene enn i hverdagene.

I høysikkerhetsfengsler soner ofte innsatte ved mottaksavdelingen i begynnelsen av soningen. Mottaksavdelinger har ofte lite fellesskap i dagsplanen. Fengslene begrunner dette med at de ønsker å bli kjent med de innsatte før de flyttes til en fellesskapsavdeling. Tilsynsrådet bemerker at manglende fellesskap bør begrunnes i en konkret og individuell vurdering for den enkelte innsatte. En generell praksis om at en innsatt ikke tilbys fellesskap i begynnel-

sen av soningen kan være problematisk. Tiden den innsatte tilbringer på slike avdelinger må være så kort som mulig.

Tilsynsrådet har erfart at innsatte kunne bli overført fra fellesskapsavdelinger til mer restriktive avdelinger uten at det ble truffet vedtak. I enkelte tilfeller fremsto overføringen i hvert fall delvis pønal.²⁵ Tilsynsrådet mener at overføring fra fellesskapsavdeling til en mer restriktiv avdeling med lite eller ingen fellesskap i realiteten ofte vil være en utelukkelse fra fellesskap. Tilsynsrådet anbefaler at fengslene vurderer nødvendigheten og forholdsmessigheten ved slike overføringer, og treffer vedtak om utelukkelse dersom den innsatte overføres til en avdeling med helt begrenset mulighet for fellesskap.

Noen fengsler hadde egne avdelinger for innsatte som var utelukket fra fellesskapet etter vedtak eller isolert etter kjennelse fra retten. Ved slike avdelinger praktiseres det ikke fellesskap. Plassene på slike avdelinger medregnes i fengselets ordinære kapasitet. Innsatte som flyttes til utelukkelsesavdelingen mister derfor plassen på fellesskapsavdelingen, og må vente på ledig plass ved en fellesskapsavdeling før oppholdet på utelukkelsesavdelingen kan avsluttes. Tilsynsrådet er bekymret for at praksisen med egne utelukkelsesavdelinger medfører at utelukkelsene kan bli lengre enn nødvendige.²⁶

Fellesskapstiden avhenger ikke bare av dagsplanen, men også av om den innsatte har et sysselsettstilbud, og om dagsplanen blir etterlevd. Flere fengsler gjorde ofte unntak fra dagsplanen på grunn av lav bemanning.²⁷ Enkelte fengsler opererer med alternative dagsplaner som benyttes når det er for lav bemanning til å følge den ordinære dagsplanen. Tilsynsrådet erfarer at de alternative dagsplanene innebærer at innsatte utelukkes fra fellesskap uten at det fattes vedtak.

23 Grunnloven § 104 første ledd andre punktum og FNs barnekonvensjon art. 12 regulerer barns rett til å bli hørt i saker som angår dem.

24 Europarådets torturovervåkningskomité. *26th General Report of the CPT*. CPT/ Inf(2017)5. April 2017. avsnitt 58.

25 Utelukkelse over tid skal kun gjøres for å forebygge fremtidige situasjoner, jf. straffegjennomføringsloven § 37.

26 Fengslene vurderte grunnlaget for utelukkelse i disse situasjonene forskjellig. Noen fengsler fortsatte å opprettholde det opprinnelige vedtaket til det åpnet seg en ledig plass på fellesskapsavdelingen. Andre fengsler begrunnet videre utelukkelse i bygnings- og bemanningsmessige forhold. Tilsynsrådet bemerker at utelukkelse på grunn av bygnings- og bemanningsmessige forhold, jf. straffegjennomføringsloven § 37 niende ledd, skal være kortvarig, jf. SOM-2022-4454. Endring av grunnlaget for utelukkelsen tydeliggjør likevel når utelukkelsene egentlig skulle opphørt, og sikrer bedre ivaretagelse av innsattes rettsikkerhet.

27 Fengslene kaller ofte dette for «cellefengsel», altså at den innsatte tilbringer tiden inne på sin egen celle. I en del tilfeller rullerte fengselet på hvilke avdelinger som hadde cellefengsel, for eksempel slik at en avdeling hadde cellefengsel før lunsj og en annen etter lunsj.

Evje fengsel

Innsatte opplevde byttet mellom dagsplaner som uforutsigbart. I tillegg svekkes innsattes rettsikkerhet og regionens kontrollmuligheter når fengselet ikke treffer vedtak om utelukkelse. Tilsynsrådet er bekymret for at praksisen med cellefengsel og alternative dagsplaner bidrar til å senke terskelen for i hvilke tilfeller det er anledning til å utelukke innsatte som følge av bemanningsutfordringer, og at ordningene kan være en omgåelse av kravet om at det skal fattes vedtak og gjøres individuelle vurderinger når innsatte utelukkes fra fellesskap.

3.3.2. To timers meningsfylt kontakt

Innsatte som er utelukket fra fellesskap eller fullstendig isolert har rett til minimum to timers meningsfylt kontakt med andre hver dag.²⁸

Tilsynsrådet erfarer at mange innsatte som er utelukket fra fellesskapet, også over tid, ikke får to timers meningsfylt kontakt med andre hver dag. Dette er bekymringsfullt, særlig sett i lys av at en form for

isolasjonsskade er at de innsatte trekker seg vekk fra andre mennesker.²⁹

Flere innsatte har også uttrykt utrygghet som følge av at betjentene i for liten grad er tilstede i fellesarealene på avdelingen.

Tilsynsrådet er bekymret for innsatte som selvisolierer. Tilsynsrådet erfarte at flere fengsler ikke registrerte innsatte som selvisolerende dersom cella var ulåst, selv om den innsatte tilbragte hele dagen alene på cella. Dette gjaldt spesielt i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, der celledøra aldri låses av de ansatte. Tilsynsrådet frykter at innsatte som selvisolierer kan utvikle isolasjonsskader uten å fanges opp, og at de ikke alltid får den oppfølgingen de burde hatt.

Noen innsatte ønsker ikke å ta imot tilbud om kontakt, særlig der kontakten som tilbys er med fengselsbetjenter. Det forekommer imidlertid også at innsatte ikke tilbys to timers meningsfylt kontakt hver dag. Tilsynsrådet har merket seg at kriminalom-

28 Kriminalomsorgsdirektoratet. *Rundskriv – Ukeplaner for utelukkede innsatte*, 12. juni 2026. KDI 3/2023. punkt 1.

29 Sivilombudsmannen. *Særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler*. Dok 4:3 (2018/19). Oslo: 2019. s. 26.

Sikkerhetscelle, Halden

sorgen, i sine systemer for avvik, registrerer mangel på to timers meningsfull kontakt som en «mindre alvorlig» svikt. Tilsynsrådet er uenig i at dette er «mindre alvorlig», og vurderer at mangel på to timer meningsfull kontakt med andre mennesker utgjør en risiko for nedverdiggende behandling.³⁰ Dette gjelder særlig der den innsatte har vært utelukket over lang tid.

3.3.3. Sikkerhetsceller

Å plassere en innsatt på sikkerhetscelle er et av de mest inngripende tiltakene et fengsel kan bruke for å kontrollere en innsatt. Opphold på sikkerhetsceller har et stort skadepotensial, som blir større desto mindre cella er og desto mindre kontakt den innsatte har med utsiden av cella.³¹

En sikkerhetscelle er en strippet celle med et hull i gulvet som toalett. Tilsynsrådet har sett stor variasjon i hvordan sikkerhetscellene er uformet. I noen av

cellene er vannet til toalettet styrt fra utsiden, slik at de innsatte må be om spyling. Cellene varierer også i størrelse og om det er utsyn og naturlig lysinnslipp. Med noen få unntak var alle sikkerhetscellene utstyrt med klokke, men klokkene viste ofte feil tid eller hadde stoppet. Ikke alle som satt på sikkerhetscelle ble tilsett av lege eller annet helsepersonale hver dag. Mange fengsler har arbeidet målrettet for å redusere bruken av sikkerhetscelle. Tilsynsrådet ser samtidig at flere fengsler har et klart forbedringspotensial når det kommer til vurderingen av om bruk av sikkerhetscelle i det konkrete tilfellet er nødvendig og forholdsmessig.³² De belastende forholdene på sikkerhetscella gjør at det i utgangspunktet skal lite til før et opphold på sikkerhetscelle er uforholdsmessig. Når klageadgangen svekkes på grunn av svake begrunnelser og dårlig informasjon om de innsattes rettigheter, øker risikoen for brudd på innsattes rettigheter.

³⁰ Grunnloven § 93 andre ledd og Den europeiske menneskerettskonvensjonen art. 3.

³¹ Sivilombudsmannen. *Særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler*. Dok 4:3 (2018/19). Oslo: 2019. s. 62.

³² Se punkt 3.2.5.

Å plassere en innsatt på sikkerhetscelle er et av de mest inngripende tiltakene et fengsel kan bruke for å kontrollere en innsatt. Opphold på sikkerhetsceller har et stort skadepotensial, som blir større desto mindre cella er og desto mindre kontakt den innsatte har med utsiden av cella.

3.4 Kontakt med familie og venner

3.4.1. Telefon

Innsatte har i utgangspunktet rett til fri kontakt med familie og andre pårørende.³³ Kontakt med omverden er en viktig del av normalitetsprinsippet, og kan også motvirke negative konsekvenser av soningen, som for eksempel isolasjonsskader.

I de fleste fengsler med høyere sikkerhetsnivå får innsatte 30 minutter ringetid i uken,³⁴ mens innsatte under 18 år får minst tre samtaler av 20 minutters varighet i uken.³⁵ Mange fengsler åpner opp for at innsatte kan få utvidet ringetid hvis de søker om det, for eksempel fordi de har barn.

Tilsynsrådet mener at 30 minutter ringetid i uken gir svært begrensede muligheter til å opprettholde kontakt med familie og venner. Tilsynsrådet kan ikke se at kriminalomsorgen har begrunnet at begrensningen er et nødvendig og forholdsmessig inngrep i innsattes rett til privat- og familieliv. Det har derfor vært en gjengående anbefaling fra Tilsynsrådet at fengslene utvider ringetiden til de innsatte på generelt grunnlag.

Så lenge ringetiden er begrenset, mener Tilsynsrådet det er viktig at fengslene gjør individuelle vurderinger av om enkelte innsatte har behov for utvidet ringetid, for eksempel som et kompensierende tiltak for innsatte som ikke har mulighet til å få fysiske besøk, eller i perioder der fengselet reduserer de innsattes tilbud om aktivitet og fellesskap på grunn av bemanning. Utvidet ringetid bør også være aktuelt for innsatte som har barn de skal opprettholde kontakt med, innsatte som isoleres og innsatte som har forhøyet risiko for selvskading og selvdrap.

Ved flere anledninger har Tilsynsrådet fått opplyst at innsatte opplever å få sine telefonsamtaler kontrollert ved avlytning, uten at de har mottatt vedtak om dette. Telefonkontroll er et inngripende tiltak, og Tilsynsrådet understreker at det skal fattes skriftlig vedtak ved telefonkontroll før kontrollen gjennomføres.³⁶ Samtidig erfarer Tilsynsrådet at innsatte får opplyst at telefonsamtaler som er unntatt fra telefonkontroll, slik som til Tilsynsrådet, vil bli kontrollert. Dette er uheldig fordi det kan svekke tilliten til at kommunikasjonen med Tilsynsrådet er konfidensiell.³⁷

Tilsynsrådet har erfart at kvaliteten på telefontjenestene i mange fengsler er dårlig, og at ringeprisene er svært høye. Problemene med kvaliteten skal ha blitt løst i september 2025, men Tilsynsrådet opplever

³³ Utover de begrensningene som følger av frihetsberøvelsen er rettighetene etter bl.a. Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen art. 8 i behold under hele soningen.

³⁴ Forskrift om straffegjennomføring § 3-29 andre ledd.

³⁵ Forskrift om straffegjennomføring § 3-29 fjerde ledd.

³⁶ Kriminalomsorgsdirektoratet. *Rundskriv til midlertidige føringer om telefonkontroll i fengsel og innsattes ringekostnader*, 6. mars 2023. KDI 1/2023.

³⁷ Straffegjennomføringsloven § 9 a andre ledd siste punktum.

Illustrasjonsbilde, Adobe Stock

Det er spesielt viktig å sikre innsattes mulighet til å ha samvær med barn, der dette er til barnets beste. Fengslene bør tilrettelegge for planlegging og gjennomføring av besøk med barn, ved å ha besøksfasiliteter som egner seg for slike besøk og å ha en utpekt barneansvarlig ved fengselet.

likevel tidvis utydelige og hakkete samtaler fra telefonene inne på fengselsavdelingene.

3.4.2. Fysiske besøk

Tilsynsrådet har observert at det er stor variasjon mellom besøksfasilitetene i de ulike fengslene. Noen fengsler har gode besøksfasiliteter, med besøksrom der tilreisende besøk kan overnatte eller egne rom og uteområder spesielt egnet for samvær med barn. Andre fengsler har kun ett lite og dårlig møblert besøksrom, som brukes ved alle former for besøk. Kapasiteten til å ta imot besøk varierer også fra fengsel til fengsel.

Det er spesielt viktig å sikre innsattes mulighet til å ha samvær med barn, der dette er til barnets beste. Fengslene bør tilrettelegge for planlegging og gjennomføring av besøk med barn, ved å ha besøksfasiliteter som egner seg for slike besøk eller å ha en utpekt barneansvarlig ved fengselet.

Muligheten til å motta fysiske besøk er viktig, og fengslene bør sørge for at besøksfasilitetene og kapasiteten på besøksavdelingen er god nok.

3.4.3. Digitale besøk

Digitale besøk i form av videosamtaler er et isolasjonsdempende tiltak som øker den innsattes mulighet til å opprettholde kontakt med omverdenen, også for innsatte som oppholder seg i stor avstand

fra familie og venner. Dette er Tilsynsrådet positive til.

Tilsynsrådet erfarer at flere fengsler har opplevd utfordringer med å iverksette og gjennomføre digitale besøk. Kriminalomsorgen har arbeidet med å utarbeide en ny løsning for videobesøk siden høsten 2024. Overgangen til et nytt system har vært problematisk, og flere fengsler og regioner har opplevd at tjenesten periodevis har vært utilgjengelig. Dette har hindret innsatte fra å kunne gjennomføre videobesøk.

Tilsynsrådet har sett at flere fengsler ikke har tillatt at de innsatte kan ha videobesøk fra egen celle. Dette har vært begrunnet i bygningsmessige forhold i form av manglende internettilgang på cellene, eller fengselets egen sikkerhetsvurdering vedrørende gjennomføringen av videobesøk. Det fremstår som at fengslene, eller regionene, vurderer de sikkerhetsmessige forholdene rundt gjennomføringen av iPad-besøk ulikt. Dette fører til at de sammen tilbudene krever ulike ressurser i de forskjellige fengslene.

I tilfellene der fengselets besøksrom må brukes for å gjennomføre videobesøk, kan dette gå på bekostning av fysiske besøk. Tilrettelegging og gjennomføring av videobesøk i besøksrom har i enkelte fengsler medført en ekstra belastning på fengselets bemanning, som kunne vært unngått ved at de innsatte kan ha iPad-besøk på cella.

Tilsynsrådet anser at bruken av videobesøk skal være et supplement til ringetid og fysiske besøk, og bidra til å øke mengden kontakt med omverdenen. Tilsynsrådet er kritiske til at tiltaket fungerer som en erstatning for fysiske besøk eller telefontid, og har i flere rapporter anbefalt at fengsler skal jobbe for at tiltaket med videobesøk kommer i tillegg til annen kommunikasjon med omverdenen, ikke istedenfor.

3.5 Utsatte grupper

3.5.1. Barn og unge

Særlig om ungdomsfengslene

Tilsynsrådet besøkte alle de tre ordinære ungdomsenhetene i 2025, Bjørgvin (fire plasser), Eidsvoll

Ungdommene opplevde det også som intenst å bli undervist en-til-en, og det var vanskeligere når en ikke kunne «gjemme seg litt bort» blant flere i undervisningssettingen.

(seks plasser) og Evje (fire plasser). Det er planer for utvidelse til tolv plasser i ungdomsenheten på Eidsvoll og elleve plasser i Evje. For Tilsynsrådet fremstår det som at det er forskjeller i hvordan de ulike ungdomsenhetene driftes. Dette gjaldt både interne regler for innsatte, bruk av uniform og fysisk utforming av fengselet.

I alle ungdomsenhetene fikk vi informasjon om at noen av de innsatte hadde utfordrende adferd, noe som gjorde det vanskelig å hjelpe dem. Det førte jevnlig til at innsatte ble overført fra enhet til enhet, og på den måten opplevde at de var kasteballer i systemet. Dette er noe Tilsynsrådet har anbefalt alle ungdomsenhetene å være varsomme med. I ungdomsenhetene sitter det ungdommer med flere tapsopplevelser bak seg i livet. Slik vi ser det er det ikke alltid at en ny start, i et nytt fengsel, vil være til det beste for barnet selv.

Samtlige ungdomsenheter rapporterte at de opplevde at det er svært krevende å opprettholde fellesskap for flere av ungdommene. Varigheten på varetektsfengslingene er ofte kortere for ungdom enn for voksne, og flere av ungdommene valgte bort aktivitet og begrunnet dette ofte med at de snart skulle ut fra fengselet.

Ungdommene opplevde det også som intenst å bli undervist en-til-en, og det var vanskeligere når en ikke kunne «gjemme seg litt bort» blant flere i undervisningssettingen. Etter hva vi har sett er mye av undervisningstilbudet i teoretiske fag, noe en del av de innsatte har hatt utfordringer med utenfor

fengselet også. Det er viktig at enhetene sikrer ulike undervisningsopplegg, der praktiske fag også inngår i det den enkelte innsatte kan velge mellom. Det er viktig for alle innsatte å ha tilgang til tilpasset selselsetting, og dette er særlig viktig for barn og unge i fengsel. For barn er det også viktig med gode arealer for lek og idrett, både utendørs og innendørs, for å stimulere til aktivitet og få utløp for energi.

Tilsynsrådet har erfart at det ble benyttet en god del tvang i ungdomsenhetene, og at barnets beste ikke alltid ble tilstrekkelig vurdert ved bruk av utelukkelse, ved vedtak om bruk av sikkerhetscelle og ved overføring til annen enhet. Dette var også et tema i Sivilombudets rapport fra Bjørgvin ungdomsenhet.³⁸ Det er strengere vilkår for bruk av sikkerhetscelle for barn enn voksne. Det skal være *tvungende* nødvendig for å bruke dette inngripende tvangsmiddelet overfor barn.³⁹ Tilsynsrådet har erfart at slike vurderinger i stor utstrekning ikke blir utført.

Kriminalomsorgen plikter å sikre at barn får gitt uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører barnet.⁴⁰ Tilsynsrådet har sett en rekke eksempler på at barnet ikke var spurt om sin mening, og at beslutninger ble tatt uten deres involvering. Dette gjelder både rutiner, regler og aktiviteter, så vel som utforming av fellesområder og andre deler av enhetene. Det var samtidig tilfeller der ungdomsenhetene hadde positive erfaringer med å involvere ungdommen i planer knyttet til aktiviteter, og at dette bidro til høyere deltagelse blant de innsatte.

BRIK-kartlegging er ikke tilpasset barn og unge. Vi har sett eksempler på bruk av egne skjemaer. Ansatte i kriminalomsorgen har etter vår vurdering ikke fått

Det er viktig at enhetene sikrer ulike undervisningsopplegg, der praktiske fag også inngår i det den enkelte innsatte kan velge mellom.

³⁸ Sivilombudet. *Besøksrapport – Bruk av sikkerhetscelle i Bjørgvin fengsel, Ungdomsenhet vest*. 2025/2042. Oslo: 21. oktober 2025.

³⁹ Straffegjennomføringsloven § 38 fjerde ledd.

⁴⁰ FNs barnekonvensjon art. 37 bokstav c.

Illustrasjonsbilde, Adobe Stock

Vi vet at kvinner som soner fengselsstraff i snitt har enda større helseutfordringer enn menn og dermed krever ekstra oppfølging.

gode nok verktøy til å gi ungdom god hjelp. Vi stiller også spørsmål ved om ansatte uten barnefaglig utdanning er godt nok trent i å håndtere unge og deres komplekse utfordringer.

Vi stiller også spørsmål ved hvordan både brukermedvirkning og nærhetsprinsippet er ivare tatt ved plassering av enhetene. Enheten i Evje er plassert langt fra offentlig kommunikasjon, og for mange også langt fra familie og venner. Det er ingen ungdomsenheter nord for Bergen.

Det er bred faglig enighet om at fengsel er en siste utvei for barn, og at det er særskilte krav til at soningsopplegget er tilrettelagt for målgruppen. Basert på overnevnte temaer er Tilsynsrådets vurdering gjennom arbeidet i 2025 at disse særskilte kravene ikke alltid blir overholdt.

Barn i voksenfengsel

Barn skal som det klare utgangspunktet ikke plasseres i fengsel sammen med voksne.⁴¹ Likevel har flere av fengslene Tilsynsrådet har besøkt hatt innsatte under 18 år i løpet av 2025, og det er utarbeidet en egen ungdomsavdeling ved Eidsberg fengsel.

Tilsynsrådet er ikke kjent med at det finnes en overordnet plan fra KDI for oppfølging av innsatte under 18 år i voksenfengsel. Flere fengsler har måtte utarbeide nye rutiner rett før de har fått beskjed om at et barn ble overført til fengselet på kort varsel. Dette er problematisk. Kriminalomsorgen plikter å sørge for gode rutiner og opplæring til fengslene som mottar unge innsatte. Det er viktig at kriminalomsorgen sørger for tilstrekkelig tid og andre ressurser til styrking av kompetansen, både til dedikerte ungsomsansvarlige, men også med andre som jobber med barn og unge.

Vi forventer også at kriminalomsorgen jobber aktivt for at barns opphold i voksenfengsel blir så korte som mulig. Tilsynsrådet vil følge med på om økningen av antall plasser ved ungdomsenhetene fører til at denne praksisen reduseres eller unngås.

Overganger

Overføring mellom ungdomsenhetene eller overføring fra en ungdomsenhet til et voksenfengsel kan være krevende. Tilsynsrådet har sett gode eksempler i 2025 på hvordan overganger kan gjennomføres best mulig. I den forbindelse ønsker vi å trekke frem betydningen av ungdomsteam i fengslene, og enheter som kun har innsatte i alderen 18 til 24 år. Slike enheter er med på å ivareta de innsatte i sårbare situasjoner og gjøre overganger mindre sårbare.

Tilsynsrådet har også sett eksempler på at ansatte fra enheten de flytter fra følger den innsatte over til ny anstalt, og er tilgjengelig der i noen dager etter overføringen. Tilsynsrådet anbefaler at denne praksisen blir standardisert.

3.5.2. Kvinner

Tilsynsrådet besøkte i 2025 alle de fire kvinnefengslene. Tilsynsrådet er bekymret for soningstilbudet for kvinner. Også for kvinner er det nordligste fengselet lagt til Bergen. Dette påvirker muligheten mange av kvinnene har til å opprettholde kontakt med sine barn, familie og venner. Slik vi ser det vil dette påvirke mange barn indirekte, uten at vi er kjent med hvilke barns beste-vurderinger som er lagt til grunn ved sentrale føringer for soningsplasser for kvinner. Vi har også sett eksempel på at kvinner blir satt i politiarresten i flere døgn under fengslingsforhandlinger, på grunn av manglende fengselsplasser i nærheten.

Det er nå to høysikkerhetsfengsler for kvinner, plassert i Skien og på Ullersmo, og tre lavsikkerhetsfengsler, Bredtveit i Oslo, Ravneberget ved Sarpsborg og Bergen fengsel. Tilsynsrådet har uttalt seg i media med bekymring for en mulig avvikling av kvinneav-

Tilsynsrådet besøkte i 2025 alle de fire kvinnefengslene. Tilsynsrådet er bekymret for soningstilbudet for kvinner.

41 FNs barnekonvensjon art. 37 bokstav c.

Tilsynsrådet har fått informasjon om at noen innsatte opplevde rasisme både fra andre innsatte og ansatte.

delingen ved Bergen fengsel. Hvis det skjer, mister også Vestlandet soningsmuligheter i fengsel for kvinner.

Bygningsmassen ved Bredtveit og Ravneberget bærer preg av et stort behov for vedlikehold. Ved Ravneberget har de både en-, to- og firemannsrom. Det å ikke ha et eget rom påvirker velferden under soningen. Tilsynsrådet har møtt innsatte i høysikkerhetsfengsel som ikke ønsker å søke seg til lavsikkerhet på grunn av de bygningsmessige forholdene ved lavsikkerhetstilbudene.

Vi vet at kvinner som soner fengselsstraff i snitt har enda større helseutfordringer enn menn og dermed krever ekstra oppfølging. Kvinner har andre erfaringer med overgrep og maktbruk enn menn, og de har ofte psykiske plager som uttrykkes annerledes enn hos menn. Løsningen har ofte vært sikkerhetscelle ved fare for selvskading. Ved systematisk arbeid, gjennom kompetanseheving og økt brukervirkning, har Skien fengsel fortalt at utfordringene har blitt mindre. Dette skal igjen ha ført til mindre bruk av tvangsmidler. Fengselet fortalte også om hvordan de i samarbeid med de innsatte har endret rutinene for hvordan de utøver tvang overfor innsatte som utagerer, for å deeskalere situasjonen raskere og mer skånsomt. Tilsynsrådet forutsetter at erfaringene fra Skien fengsel blir brukt i andre deler av kriminalomsorgen.

Tilbudene knyttet til sysselsetting er ofte tilpasset menn og ikke kvinner. Mye av dette skyldes at fengsler for menn endres eller utvides til også å være fengsler for kvinner. Det kan for eksempel være at klær og utvalget i butikken er tilpasset menn, eller at verksted er tilpasset yrkesopplæring innen tradisjonelt mannsdominerte yrker. Tilsynsrådet erfarer samtidig at fengslene jobber for å tilpasse soningstilbudet for kvinner. Ved Bredtveit fengsel, så vi at fengselet jobbet for å legge til rette for etablering

av en frisørlinje. Slike tilpasninger er Tilsynsrådet positive til.

3.5.3. Innsatte med utenlandsk bakgrunn

Innsatte med utenlandsk bakgrunn er en særlig sårbar gruppe. Tilsynsrådet oppfatter at det finnes en risiko for mer faktisk isolasjon blant innsatte med utenlandsk bakgrunn, på grunn av språkbarrierer og lange avstander til kontaktpersoner utenfor fengselet. Dette er også ofte innsatte som får mindre fysiske besøk i fengslene på grunn av geografisk avstand til hjemstedet. Tilsynsrådet mener at innsatte med mindre mulighet for å kommunisere med medinnsatte bør få mer ringetid og mer tid for videobesøk for å snakke på eget morsmål. Kriminalomsorgen bør også se på kostnadene ved telefonbruk. Telefonkostnadene er mye høyere enn på utsiden av fengselet, også for samtaler innenlands. For telefonsamtaler til utlandet, særlig utenfor Europa, er kostnadene særlig høye, med en ringepris på inntil 7 kroner per minutt.

Tilsynsrådet har fått informasjon om at noen innsatte opplevde rasisme både fra andre innsatte og ansatte. Tilsynsrådet understreker at tilbakemeldingene vi har fått tyder på at dette kun gjelder noen få tilfeller, men forutsetter likevel at dette er noe som kriminalomsorgen har et særlig fokus på.

Tilsynsrådet erfarer at fengslene i liten grad bruker tolk, og at tolkeloven § 6 ikke alltid etterleves. Noen fengsler har ikke hatt utgifter til tolk i det hele tatt, til tross for at de hadde hatt innsatte med svært begrensede norsk- eller engelskkunnskaper. Dette gjør at Tilsynsrådet er bekymret for rettssikkerheten, så vel som velferden, til disse innsatte. Vi stiller spørsmål ved om alle innsatte fullt ut eller i det hele tatt har

forstått informasjon som innholdet i vedtak eller beslutninger, klage muligheter eller muntlige advarsler. God kommunikasjon mellom ansatte og innsatte er avgjørende for å forebygge selvskading og selvdrap, konflikter og bruk av tvang, noe som også er påpekt av Sivilombudet.⁴²

I enkelte fengsler er manglende tolkebruk blitt forklart med at de har ansatte med etterspurt språkkompetanse. Fengslene bruker ofte medinnsatte som tolk i samtaler med utenlandske innsatte, også i tilfeller som berører sensitive opplysninger. Dette mener vi er svært uheldig, og i strid med reglene om personvern. Vi har gjennomgående anbefalt at fengslene må benytte tolk i større grad for å sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk eller engelsk, forstår innhold i vedtak og annen informasjon.

3.5.4. Forvaringsdømte i vanlig fengsel

Forvaringsstraff er fengselsstraff som ikke er tidsavgrenset, og det er derfor særlig viktig at kriminalomsorgen gir denne gruppen innsatte nødvendig oppfølging for at de skal kunne tilbakeføres til samfunnet. Formålet med forvaringsstraffen er å gi den forvaringsdømte tiltak som gir mulighet til å endre adferden som begrunnet forvaringen. Ifølge Kriminalomsorgens nøkkeltall var det 164 forvaringsdømte i norske fengsler ved utgangen av 2025.⁴³ De fleste satt i høysikkerhetsfengsler, men det er også forvaringsdømte som soner i lavsikkerhetsfengsel som en del av progresjonen i soningen.

De fleste som er dømt til forvaring soner på tilrettelagte forvaringsplasser, med ekstra kompetanse og ressurser. Likevel soner flere forvaringsdømte i ordinære fengsler, uten denne kompetansen og uten at fengselet tilføres ekstra ressurser.

Tilsynsrådet mener det er bekymringsfullt at forvaringsdømte blir innsatt på ordinære fengselsplasser. For mange begynner kartleggingen av behov og ressurser først når de overføres til forvaringsplass.

Ventetider på forvaringsplasser skaper risiko for at straffegjennomføringen blir lengre enn nødvendig for den forvaringsdømte. Tilsynsrådet mener at forvaringsdømte innsatte bør tilbys kompenserende tiltak når de må vente på overføring til forvaringsanstalt.

Tilsynsrådet oppfatter at det er for få forvaringsplasser med lavere sikkerhetsnivå. Tilsynsrådet har en forventning om at Kriminalomsorgsdirektoratet kontinuerlig følger behov og tilgang til plasser, for å sikre progresjon og hindre at forvaringsdømte blir sittende i høysikkerhetsfengsler lengre enn nødvendig.

3.6 Selvdrap og uventede dødsfall

3.6.1. Innledning

Kriminalomsorgen skal varsle Tilsynsrådet der innsatte tar sitt eget liv. Dessverre har ikke varslingsrutinene fungert helt som de skal, slik at noen av dødsfallene er fanget opp via andre kanaler. Vi har mottatt informasjon om totalt 8 innsatte som tok sitt eget liv eller døde uventet i 2025. Tilsynsrådet har valgt å hente inn dokumentasjon og reise på stedlig tilsyn etter alle hendelsene.

Det er viktig for oss å få frem at vi ikke har hatt en forventning om å finne de konkrete årsakene som kunne ha forhindret dødsfallet. Vi har heller ikke vært ute etter å finne enkeltpersoner som har gjort feil. Vårt mål har vært å undersøke og avdekke mulige

⁴² Sivilombudet. *Bruk av tolk i norske fengsler*. Oslo: 24. april 2025.

⁴³ Kriminalomsorgsdirektoratet. «Nøkkeltall fra kriminalomsorgen for desember 2025.» (08.01.2026) <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/18767805/nokkeltall-fra-kriminalomsorgen-for-desember-2025?publisherId=17847130> hentet 10. mars 2026.

Tilsynsrådet har sett mange eksempler på at innsatte med forhøyet risiko for selvdrap ikke er fulgt opp med en tiltaksplan. Tiltak de ansatte skal vurdere ved forhøyet selvdraprisiko er blant annet tettere oppfølging fra de ansatte i avdelingen, i form av samtaler og aktivisering.

læringspunkter for hvordan kriminalomsorgen best kan håndtere og hjelpe innsatte i risikogruppen.

Selvdraprisiko og oppfølging var også tema på de ordinære tilsynene. De funn vi gjorde der er også en del av denne oppsummeringen.

3.6.2. Kartlegging av innsatte

På alle tilsyn vi har vært på, både ordinære og etter uventede dødsfall, har vi bedt om kopi av kartleggingsskjemaer for vurdering av selvdraprisiko. Disse inneholder blant annet 12 konkrete spørsmål. Der innsatte svarer «ja» på ett eller flere av de siste 8 spørsmålene, regnes innsatte å ha forhøyet risiko for å ta sitt eget liv. I slike tilfeller skal det utarbeides en tiltaksplan.

Tilsynsrådet har sett at fengslenes kartleggingsarbeid ikke er grundig nok. Det kan gå lang tid før de innsatte kartlegges. Tilsynsrådet har også sett eksempler på at innsatte som ikke snakker norsk eller engelsk kartlegges uten tolk, eller med andre innsatte som tolk. Ved overføring mellom fengsler varierer det om den innsatte kartlegges av det nye fengselet. I tilfeller der den innsatte hadde vist tegn på økende nedstemthet eller der kriminalomsorgen var kjent med hendelser i livet som kunne påvirke risikoen for selvdrap, slik som dødsfall eller brudd i relasjoner på utsiden, negative svar på søknader om overføring til lavere sikkerhet eller løslatelse, ble det ikke alltid gjort fornyede kartlegginger. Tilsynsrådet har gitt en rekke anbefalinger om bedre kartleggingsrutiner, og mener at fengslene i tillegg til kartleg-

gingsskjemaet bør innhente informasjon om innsatte fra andre instanser, slik som påtalemyndigheten, politiarresten, andre fengsler og pårørende.

3.6.3. Tiltaksplaner

Tilsynsrådet har sett mange eksempler på at innsatte med forhøyet risiko for selvdrap ikke er fulgt opp med en tiltaksplan. Tiltak de ansatte skal vurdere ved forhøyet selvdraprisiko er blant annet tettere oppfølging fra de ansatte i avdelingen, i form av samtaler og aktivisering. Det kan også være tilsyn på cella ved ulike intervaller gjennom døgnet, eller økt samhandling med helsetjenesten. Noen fengsler benytter økt kontakt med familie og venner som et tiltak, men dette mener Tilsynsrådet at burde vært brukt mer.

Vi er bekymret for at fengslene bruker sikkerhetscelle som et forebyggende tiltak overfor innsatte med forhøyet risiko. Sikkerhetscelle skal bare brukes når det er «strengt nødvendig» for å forebygge selvdrap eller selvskadning, og skal derfor opphøre så snart det ikke lenger foreligger en umiddelbar fare for at den innsatte kan ta sitt eget liv. Slik vi ser det vil sikkerhetscelle aldri være et forebyggende tiltak for å forhindre selvdrap, og bør ikke inngå som en del av tiltaksplanen.

Vi har møtt innsatte som har fortalt at de vegrer seg for å snakke med betjentene om psykisk uhelse og selvdrapstanker. Dette i frykt for å bli omplassert til avdelinger med mindre fellesskap, eller i verste fall havne på sikkerhetscelle. Slik bør det ikke være.

Flere av tiltaksplanene vi har gått gjennom hadde tilsyn som eneste tiltak over tid. Noen av disse viste til tilsyn i kombinasjon med en legekonsultasjon innenfor kort tid, men de innsatte ble sjeldent fulgt opp med en ny tiltaksliste etter konsultasjonen. Noen hadde tilsyn kun på natt, mens andre hadde tilsyn gjennom hele døgnet.

Hyppige tilsyn vil kunne forebygge selve selvdrapet, men slik Tilsynsrådet ser det vil ikke regelmessige tilsyn være tilstrekkelig for å redusere den innsattes ønske om å ta sitt eget liv. Til det vil andre tiltak kunne være viktigere. Tilsynsrådet anbefaler derfor at kriminalomsorgen vurderer andre tiltak enn tilsyn for å forebygge selvdrapfare. Vi savner også en større involvering av helsepersonell og deres med-

Illustrasjonsbilde, Adobe Stock

virkning i utforming, oppfølging og evaluering av tiltaksplanen. Vi savner også involvering av helsepersonell ved oppheving av slike tiltaksplaner.

3.6.4. Journalføring og formidling av informasjon

Det vil selvfølgelig ikke la seg gjøre at alle ansatte kjenner alle innsatte like godt. Det er derfor viktig at journalsystemet brukes på riktig måte. Vi har sett eksempler på at informasjon nedtegnes på ulike steder, som Kompis, DocuLive, vaktjournalene, håndskrevne observasjonsskjemaer og risikotavler på vaktrommet. Disse er dynamiske og informasjonen lagres ikke i den enkeltes journal. Dette vanskeliggjør kontinuerlig videreformidling av viktig informasjon. Det er heller ikke vanlig med skriftlig overføringsnotat mellom fengslene, med en oppsummering av hendelser eller andre ting som gir informasjon om økt sårbarhet for selvdrap. Tilsynsrådet har inntrykk av at det er lite tradisjon for å gå gjennom journalnotater fra opphold i andre fengsler. Vi har fått informasjon om at informasjon overføres muntlig mellom fengslene, men at denne informasjonen ikke nedtegnes i Kompis. Vår bekymring er at informasjonen da ikke når de som arbeider rundt den innsatte til daglig.

Vi har også savnet nedtegnet informasjon i kriminalomsorgens dokumenter om at innsatte har vært hos helseavdelingen og hvilken informasjon helseavdelingen eventuelt har delt med fengselet. Der innsatte har samtykket til informasjonsdeling eller informasjon er delt som følge av fare for liv og helse, må dette nedtegnes, slik at andre ansatte lett kan finne denne informasjonen. Vår anbefaling er at det opprettes et tettere samarbeid med helseavdelingen og at det utarbeides bedre rutiner for informasjonsdeling, der innsatte har samtykket til det. Selv om Tilsynsrådet ikke fører tilsyn med helsetjenesten i fengslene, har vi sett eksempler på at helsetjenesten ikke har vært tilgjengelig for innsatte med

Illustrasjonsbilde, Adobe Stock

Tilsynsrådet er kritisk til at ansatte i kriminalomsorgen må stå alene i vurderingene av om det er nærliggende fare for at innsatte tar sitt eget liv.

Tilsynsrådet har sett eksempler på at fengselet ikke har meldt avvik dersom helsetjenesten ikke førte eget tilsyn med innsatte som satt på sikkerhetscelle eller var utelukket i mer enn 22 timer, gjorde feil ved utdelingen av medisiner eller oppfylte andre plikter. Tilsynsrådet har gjennomgående anbefalt fengslene å melde avvik på eget initiativ dersom de opplever at helsetjenesten ikke overholder sine forpliktelser.

selvdrapstanker eller i isolasjon. Særlig gjelder dette utenom ordinær arbeidstid på hverdager. Det er kun noen få fengsler som har helsepersonell tilgjengelig på kveldstid eller i helger.

3.6.5. Kapasitet i helsetjenester levert av kommunen

Tilsynsrådet er kritisk til at ansatte i kriminalomsorgen må stå alene i vurderingene av om det er nærliggende fare for at innsatte tar sitt eget liv. Dette er i utgangspunktet en helsefaglig vurdering, der kommunen må sørge for tilstrekkelig kapasitet til å kunne foreta forsvarlige vurderinger.

4. Avslutning

Tilsynsrådet er bekymret for at kriminalomsorgens utfordringer med bemanning utgjør en risiko for at det begås menneskerettsbrudd.

Selv om vi har møtt et utfordrende situasjonsbilde og tidvis skepsis til våre besøk, har vi møtt utrolig mange engasjerte ansatte, med ønske om å gjøre en enda bedre jobb.

Vi har også møtt ansatte med ideer til forbedring, som ikke blir tatt imot av ledelsen. Dette er heldigvis noe vi ikke har hørt ofte, men samtidig mener vi at kriminalomsorgen har noe å hente på systematisk innhenting av forbedringsforslag blant egne ansatte.

En annen ting Tilsynsrådet har reagert på gjennom året er hvor lite man bruker erfaringene til innsatte. Som nevnt over har vi sett at Skien fengsel har hatt god erfaring med å ta innsatte med på utvikling av holdeteknikker. De har også latt de innsatte selv få utforme og jobbe frem en sansehage for innsatte på restriktiv avdeling. I Vik fengsel var de innsatte selv vært med på å utforme regler og rutiner for innlåsing på dagtid. De innsatte sitter på en kompetanse om hvordan det er og bør være å sitte i fengsel. Denne kompetansen bør kriminalomsorgen i større grad benytter seg av. Det er også en kjensgjerning at for alle mennesker, er det enklere å akseptere mangler så lenge vi får god informasjon ved endringer og selv har fått uttale oss om forhold som påvirker egen hverdag.

Tilsynsrådet opplever at anbefalingene som gis i etterkant av tilsyn i mange tilfeller svares ut med at fengselet selv er klar over problemet, men ikke har anledning til å løse det alene. Vi er selvfølgelig klar over at det enkelte fengsel ikke har kontroll på økonomiske overføringer, eller generelle retningslinjer og regelverk. Likevel er anbefalingene gitt til det

enkelte tilsynsobjekt. Tilsynsrådet understreker at tilsynsrapportene også oversendes til regionen, og forutsetter at rapportene brukes både av fengslene, regionene og KDI.

Ut fra de tilbakemeldingene vi fikk gjennom året som gikk, ønsker vi å påpeke at kriminalomsorgen må sørge for en tilstrekkelig og stabil bemanning av fengslene. Tilsynsrådet er bekymret for at kriminalomsorgens utfordringer med bemanning utgjør en risiko for at det begås menneskerettsbrudd.

Det første året det nasjonale Tilsynsrådet har vært operative har vist oss at det er et stort antall tilsynsobjekter i kriminalomsorgen i Norge. Vi har det første året sett oss nødt til å prioritere høy- og lavsikkerhetsfengslene. Stadig flere gjennomfører dom ute i samfunnet. Tilsynsrådet ser frem til å besøke flere fromsorgskontor, overgangsboliger, steder for § 12-soning og boliger med statlig refusjonsordning.

Illustrasjonsbilde, Adobe Stock

5. Aktivitetsoversikt

5.1. Tilsyn i fengsel	
Oslo fengsel	16. januar 2025
Vadsø fengsel	24. januar 2025
Haugaland fengsel, avdeling Haugesund	19. februar 2025
Haugaland fengsel, avdeling Sandeid	20. februar 2025
Romerike fengsel, Ungdomsenhet øst	12. mars 2025
Ila fengsel og forvaringsanstalt	13. mars 2025
Telemark fengsel, Skien avdeling	20. mars 2025
Ringerike fengsel	28. april 2025
Bjørgvin fengsel, Ungdomseininga	8. mai 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling utenlandske innsatte, høy sikkerhet, Kongsvinger	14. mai 2025
Trondheim fengsel og forvaringsanstalt, Kongensgate avdeling	14. mai 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling lavere sikkerhet, Kongsvinger	15. mai 2025
Trondheim fengsel og forvaringsanstalt, Nermarka avdeling	15. mai 2025
Romerike fengsel, Ullersmo avdeling	6. juni 2025
Agder fengsel, Froland avdeling	25. juni 2025
Tromsø fengsel	4. august 2025
Nordland Fengsel, avdeling høy sikkerhet Bodø	27. august 2025
Bredtveit fengsel, avdeling høy sikkerhet	1. september 2025
Bergen fengsel	19. september 2025
Agder fengsel, Mandal avdeling	24. september 2025
Agder fengsel, ungdomsenhet sørvest	25. september 2025
Halden fengsel	17. oktober 2025
Ålesund fengsel	21. oktober 2025
Åna fengsel	21. november 2025
Indre Østfold fengsel, Eidsberg avdeling	5. desember 2025
5.2. Tilsyn i overgangsbolig	
Oslo overgangsbolig, Gamlebyen avdeling	11. mars 2025

5.3. Tilsyn i friomsorgskontor	
Oslo friomsorgskontor	11. mars 2025
Akershus friomsorgskontor, Lillestrøm	23. april 2025
Akershus friomsorgskontor, Ski	25. april 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling samfunn, Kongsvinger	13. mai 2025
Troms og Finnmark friomsorgskontor, avdeling Hammerfest	17. juni 2025
Troms og Finnmark friomsorgskontor, avdeling Tromsø	5. august 2025

5.4. Tilsyn etter uventet dødsfall	
Hustad fengsel	19. mars 2025
Telemark fengsel, Skien avdeling	9. mai 2025
Vadsø fengsel	18. august 2025
Nordland Fengsel, avdeling høy sikkerhet Bodø	7. oktober 2025
Sem fengsel	10. oktober 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, Kongsvinger	18. november 2025

5.5. Velferdsbesøk	
Ringerike fengsel	4. juni 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling lavere sikkerhet, Valdres	1. oktober 2025
Trondheim fengsel og forvaringsanstalt, Leira avdeling	6. oktober 2025
Ravneberget fengsel	7. oktober 2025
Søndre Vestfold fengsel, Berg avdeling	9. oktober 2025
Sem fengsel	10. oktober 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling høy sikkerhet, Hamar	14. oktober 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling lavere sikkerhet, Ilseng	15. oktober 2025
Åna fengsel, Rødgata avdeling	11. november 2025
Stavanger fengsel	12. november 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling utenlandske innsatte, høy sikkerhet, Kongsvinger	12. november 2025
Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling lavere sikkerhet, Kongsvinger	13. november 2025
Ringerike fengsel	18. november 2025
Verdal fengsel	20. november 2025
Bergen fengsel avdeling D	25. november 2025
Bjørgvin fengsel	25. november 2025

Kriminalomsorgen Innlandet, avdeling høy sikkerhet, Gjøvik	26. november 2025
Hustad fengsel	2. desember 2025
Romerike fengsel, Kroksrud avdeling	3. desember 2025
Indre Østfold fengsel, Trøgstad avdeling	4. desember 2025
Bredtveit fengsel, avdeling B2	5. desember 2025
Nordland fengsel, avdeling høy sikkerhet Mosjøen	9. desember 2025
Nordland fengsel, avdeling lav sikkerhet Fauske	10. desember 2025
Bastøy fengsel	11. desember 2025
Nordre Vestfold fengsel, Horten avdeling	11. desember 2025
Søndre Vestfold fengsel, Larvik avdeling	12. desember 2025
Telemark fengsel, Kragerø avdeling	17. desember 2025

5.6. Øvrige aktiviteter

DEBATTER:	
Debatt med Jussbuss om lavsikkerhet	7. oktober 2025
Panel samtale om retten til liv i fengsel i regi av Advokatforeningens menneskerettsutvalg	27. oktober 2025.
KURS OG SAMLINGER:	
Kriminalomsorgens isolasjonskonferanse arrangert av KDI og KRUS	24. april 2025
KRUS	24. april 2025
Foredrag for fengselsbetjenter på 4. semester ved KRUS	16. mai 2025
Foredrag for bachelorstudiet ved KRUS	22. mai 2025
Kriminalomsorgen region øst, regionens ledersamling i Lillestrøm	22. mai 2025
Kriminalomsorgen region vest, regionens ledersamling i Vik i Sogn	26. mai 2025
Kriminalomsorgen region sørvest, regionens ledersamling i Sandnes	11. november 2025
Kriminalomsorgen region sør, regionens ledersamling i Tønsberg	26. november 2025
MØTER:	
Møte med KRUS	31. januar 2025
Møte med KDI	31. januar 2025
Digitalt møte med Tilsynsrådet i England	11. februar 2025
Møte med Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og etterlatte etter selvdrap i Mandal	28. februar 2025
Møte med UKOM	11. november 2025

INNSPILLSMØTER:	
Møte med NIM	21. mars 2025
Møte med LDO	21. mars 2025
Møte med JURK, Røde Kors, Jussbuss, NFA, FFP, Advokatforeningen og WayBack	21. mars 2025
Møte med Barneombudet	25. mars 2025
Digitalt møte med KDI	20. juni 2025
Digitalt møte med KDI	15. desember 2025
FOREDRAG, KONFERANSER OG LANSERINGER:	
KROM-konferansen	9. til 12. januar 2025
Lansering av særskilt melding om innlåsning og faktisk isolasjon i fengslene	4. mars 2025
Straffegjennomføringsrett i endring: <i>Menneskerettigheter, rehabilitering og samfunnsansvar</i>	27. til 28. mai 2025
Sivilombudets seminar om bruk av sikkerhetscelle i fengsel	12. juni 2025
Digitalt informasjonsmøte med Gatejuristen	17. juni 2025
Arendalsuka	11. til 13. august 2025
The International Corrections and Prisons Association (ICPA) Annual Conference, Istanbul, Tyrkia	26. til 31. oktober 2025
Strafferettskonferanse i regi av Oslo og Akershus friomsorgskontor	14. november 2025